

ΙΟΥΛΙΟΣ 2013

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ / 26

Δελτίο κρίσης: Ιούλιος 2013

ΓΙΑΝΗΣ ΒΑΡΟΥΦΑΚΗΣ, ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΟΥΤΣΟΠΕΤΡΟΣ

1. Εισαγωγή

Ο Ιούλιος του 2013 είναι ο μήνας που σημαδεύεται από σημαντικά γεγονότα σε διεθνές επίπεδο: την αιγυπτιακή επανάσταση, τον πόλεμο στη Συρία και την πτώχευση του Ντιτρόιτ. Στο πεδίο της κρίσης, τίποτα δεν μοιάζει να αλλάζει. Η έγκριση της νέας δόσης, ύψους 6,2 δισ. ευρώ, ήταν η πιο σημαντική εξέλιξη.

Στο περιθώριο όμως αυτής της εξέλιξης είχαμε την ενίσχυση των αποπληθωριστικών πιέσεων, τη βελτίωση των μεγεθών της τουριστικής βιομηχανίας, σενάρια για γερμανικού τύπου ενέργειες προκειμένου να επισπευσθούν οι αποκρατικοποιήσεις, το μήνυμα του Schäuble ότι δεν θα δοθούν δανεικά (χωρίς την υποχρέωση επιστροφής) αλλά ούτε και θα γίνει κούρεμα του χρέους για τους Έλληνες.

Και σαν να μην έφταναν όλα αυτά (αρνητικά και θετικά), ήρθε να προστεθεί δήλωση του εκπρόσωπου του ΔΝΤ που άφηνε ανοιχτό το ενδεχόμενο εμφάνισης χρηματοδοτικού κενού στην Ελλάδα μετά τον Ιούλιο του 2014 και πυροδότησε συζητήσεις επί του θέματος.

Ο Ιούλιος επίσης είναι ένας ιδιαίτερος μήνας καθώς συμπληρώνεται ένας χρόνος από την περίφημη δήλωση του προέδρου της ΕΚΤ, ότι θα κάνει ό,τι χρειαστεί για τη διάσωση του ευρώ. Το μήνυμα στήριξης του Draghi δόθηκε τον περασμένο Ιούλιο, όταν κορυφώθηκε η πίεση των αγορών για Ισπανία και Ιταλία, ενώ η Ελλάδα βρισκόταν σε διαπραγματεύσεις μετά την αποτυχία της να πιάσει τους στόχους.

Η δέσμευσή του καθησύχασε τους επενδυτές και έκλεισε προσωρινά το κουτί της Πανδώρας, καθώς οδήγησε μερικές εβδομάδες αργότερα στο πρόγραμμα των Οριστικών Νομισματικών Συναλλαγών, στο πλαίσιο του οποίου η ΕΚΤ μπορεί υπό προϋποθέσεις να προβεί σε κολοσσιαίων διαστάσεων αγορές ομολόγων για να προστατέψει κράτη-μέλη της Ευρωζώνης τα οποία κινδυνεύουν. Το πρόγραμμα παραμένει ανενεργό.

Συνοψίζοντας, ένα χρόνο μετά την παρέμβαση Draghi και συνολικά πέντε έτη από το ξέσπασμα της κρίσης, η Ευρωζώνη δεν δείχνει να έχει βρει το βηματισμό της προς την έξοδο του τούνελ. Άπαντες δείχνουν να εκτελούν βήμα σημειωτόν και το μόνο θετικό που έχουν να επικαλούνται είναι ότι κόπασαν οι επιθέσεις των αγορών και τα κακά σενάρια των κερδοσκόπων.

2. Οι εξελίξεις στην Ευρώπη

Στην Ελλάδα υπερψηφίστηκε οριακά το πολυσυζητημένο νομοσχέδιο (με 153 ψήφους υπέρ) για τον νέο Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, την κινητικότητα και τις απολύσεις στον δημόσιο τομέα. Η ψηφοφορία αυτή ήταν το πρώτο μεγάλο τεστ για τον κ. Σαμαρά από τη δημιουργία της δικομματικής κυβέρνησης. Ο πρωθυπουργός ανακοίνωσε επίσης τη μείωση του ΦΠΑ στην εστίαση από 23% σε 13% σαν μια προσπάθεια επανεκκίνησης της οικονομίας.

Παράλληλα το IOBE αναθεώρησε προς το δυσμενέστερο τις προβλέψεις του για την πορεία της ελληνικής οικονομίας, εκτιμώντας ότι η ύφεση θα διαμορφωθεί στο 4,8%-5%, έναντι ελαφρώς ευνοϊκότερων προηγούμενων προβλέψεων (το ΔΝΤ και η ΕΕ είχαν εκτιμήσει ότι το 2013 θα κλείσει μεταξύ 4,2%-4,6%). Ο δείκτης της ανεργίας για το 2013 αναμένεται να φτάσει το 27,8%.

Στην Ιταλία ο κ. Λέτα δήλωσε ότι τα μεγάλα προβλήματα στη χώρα είναι η φοροδιαφυγή και η φυγή κεφαλαίων προς φορολογικούς παραδείσους. Η υψηλή φορολογία στην Ιταλία οφείλεται στην αδυναμία ελέγχου της παραοικονομίας, η οποία, σύμφωνα με έρευνες, φτάνει το 18% του ΑΕΠ.

Την ίδια ώρα η Τράπεζα της Ιταλίας αναθεώρησε τις προβλέψεις της για την πορεία της οικονομίας για το 2013 και 2014. Το ΑΕΠ αναμένεται να μειωθεί το 2013 κατά 1,9% και να αυξηθεί κατά 0,7% το 2014. Ωστόσο, όπως αναφέρει η έκθεση της Κεντρικής Τράπεζας, όλες οι προβλέψεις εμπεριέχουν μεγάλο ρίσκο λόγω της διεθνούς κρίσης, της μειωμένης εσωτερικής ζήτησης και της ενδεχόμενης αύξησης των spreads των ιταλικών ομολόγων.

Στη Γαλλία δημοσιεύματα δείχνουν ότι μεγάλο ποσοστό των εργαζομένων είναι διατεθειμένοι να δεχτούν αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης για να

βοηθήσουν στην ομαλή λειτουργία του ασφαλιστικού συστήματος. Ωστόσο, αυτή η έρευνα αποκαλύπτει το διχασμό που υπάρχει στην κεντροαριστερά, μια περίοδο που η δημοτικότητα του κ. Ολάντ πέφτει προοδευτικά.

Ο οίκος αξιολόγησης Fitch υποβάθμισε πολλές τράπεζες της Γαλλίας καθώς και τοπικές και περιφερειακές διοικήσεις. Τα σημαντικότερα τραπεζικά ιδρύματα της χώρας (Crédit Agricole, Société Générale, Groupe BPCE) υποβαθμίστηκαν κατά μία μονάδα, από A+ σε A.

Στην Ισπανία οι ανισότητες εξαιτίας της κρίσης και της ανεργίας συνεχίζουν να αυξάνονται. Σε έκθεση του εθνικού φορέα για τη φορολογία (Agencia Estatal de Administración Tributaria) υπολογίζεται ότι το 2011 το 66% των εισοδημάτων βρίσκονταν κάτω από τον εθνικό μέσο όρο, αποδεικνύοντας την ασύμμετρη κατανομή του εισοδήματος στη χώρα. Επίσης, παρά τις περικοπές στον δημόσιο τομέα, τα υψηλόβαθμα στελέχη συνεχίζουν να αμείβονται πλουσιοπάροχα, αφού ο μισθοί σε διοικητικές θέσεις αυξήθηκαν 9,5% από την περσινή χρονιά.

Τέλος, στην πλεονασματική Γερμανία, παρά την αύξηση του ΑΕΠ, οι πραγματικοί μισθοί για το πρώτο τρίμηνο του 2013 μειώθηκαν για πρώτη φορά μετά την έλευση της ύφεσης στην Ευρώπη το 2009. Πιο ασφαλή συμπεράσματα μπορούν να βγουν μόνο στο τέλος της περιόδου, ωστόσο αυτό είναι ένα σημάδι ότι η πολυαναμενόμενη ανάκαμψη δεν έχει έρθει για την ώρα.

3. Η περίπτωση του Ντιτρόιτ

«Το Ντιτρόιτ, απλά, δεν δύναται να εισπράξει τα έσοδα που απαιτούνται για να εξυπηρετήσει τις υποχρεώσεις του δήμου. Πρόκειται για μία κατάσταση που μόνο χειρότερη μπορεί να γίνει χωρίς την ανακήρυξη επίσημης πτώχευσης», ήταν τα λόγια του Richard Dale "Rick" Snyder, με τα οποία ενημέρωνε την κοινή γνώμη για τη μεγαλύτερη επίσημη χρεοκοπία δημοτικής αρχής της σύγχρονης ιστορίας των ΗΠΑ.

Ο Ρεπουμπλικάνος γεροϋσιαστής της Πολιτείας του Μίσιγκαν εμμέσως παραδεχόταν πως –όπως και στην περίπτωση της Ελλάδας– το Ντιτρόιτ χρεοκόπησε επειδή η ροή επενδύσεων στην τοπική οικονομία, που έως τότε κρατούσε το δήμο εν ζωή, σταμάτησε. Οι χείμαρροι των επενδυτικών κεφαλαίων στέρεψαν λίγο μετά το ξέσπασμα της μεγάλης κρίσης – γύρω στο 2009.

Όπως και στην περίπτωση της Ελλάδας αλλά και των υπόλοιπων οικονομιών της περιφέρειας, οι οποίες προσπαθούσαν να πείσουν τις Βρυξέλες για την αναγκαιότητα και την υποχρέωση μιας άμεσης παρέμβασης, οι τοπικές αρχές του Μίσιγκαν προσπάθησαν να πείσουν την Ουάσινγκτον. Η προβολή του ευρωπαϊκού δράματος στην περίπτωση του Ντιτρόιτ έχει δύο σημαντικές διαφορές:

Πρώτον, στις ΗΠΑ οι κυρίαρχοι πολιτικοί φορείς συμφωνούν στα αυτονόητα, ότι δηλαδή δεν αποτελεί πακέτο διάσωσης ένα δάνειο που δίνεται υπό όρους αυστηρής λιτότητας του δήμου ή του κράτους, κάτι που η πλειοψηφία των Ευρωπαίων ομολόγων τους δεν δείχνει να ενστερνίζεται.

Οι Αμερικανοί δείχνουν να υιοθετούν την άποψη που λέει πως όταν μια Πολιτεία (ή, όπως στην περίπτωσή μας, μια κυβέρνηση η οποία δεν διαθέτει Κεντρική Τράπεζα) χρεοκοπήσει, τότε είτε πρέπει να κάνει στάση πληρωμών είτε πρέπει να στηριχτεί ουσιαστικά, άνευ λιτότητας και χωρίς να φορτώνεται με νέους τόκους. Στην περίπτωση του Ντιτρόιτ η ομοσπονδιακή κυβέρνηση της Ουάσινγκτον έκρινε ότι δεν πρέπει να προβεί σε χορήγηση βοήθειας.

Το κόστος της πτώχευσης θα αναγκαστούν τελικά να το επωμιστούν οι πιστωτές, οι κάτοικοι και βασικά οι υπάλληλοι του δήμου (συνταξιούχοι και ενεργοί δάσκαλοι, αστυνομικοί κ.λπ.).

Η δεύτερη, θεμελιώδης, διαφορά με την πτωχευμένη Ελλάδα είναι ότι στην περίπτωση της αμερικανικής πολιτείας, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση της Ουάσινγκτον θα αναλάβει να καλύπτει τις βασικές ανάγκες των κατοίκων

(ελάχιστες συντάξεις, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη), οι οποίες συνεπώς δεν θα βαρύνουν την υπό πτώχευση αρχή.

Πέραν αυτών, για να ξεφύγει το Ντιτρόιτ από τα χειρότερα, η αμερικανική κυβέρνηση θα αφιερώσει ομοσπονδιακά κονδύλια –τα οποία δεν θα προστίθενται στα χρέη του δήμου– για την αποπεράτωση αλλά και τη δημιουργία έργων υποδομής.

Το Ντιτρόιτ δεν διάγει τις πιο ανέφελες μέρες της σύγχρονης ιστορίας του αλλά η ελπίδα δεν έχει θαφτεί αμετάκλητα, όπως στην περίπτωση του ελληνικού δράματος. Οι λύσεις που προκρίθηκαν έχουν πολλές ομοιότητες με το σχέδιο λύσης που χρόνια τώρα προβάλλουμε για μια έξοδο από το οικονομικό τούνελ (σε επόμενη ενότητα θα παραθέσουμε την επικαιροποιημένη Πρόταση 4).

Οι Αμερικανοί ιθύνοντες είχαν τη σοφία του Τρικούπη να παραδεχθούν πως δυστυχώς πτώχευσαν, κάτι που παρά τα διδάγματα της ιστορίας δεν έκανε η Ελλάδα όταν ακόμη μπορούσε. Οι ΗΠΑ διαθέτουν έναν πολιτικό μηχανισμό ανακύκλωσης οικονομικών ζημιών και πλεονασμάτων που υπερβαίνει την αγορά (ιδίως την τραπεζική) και αναδιανέμει, μέσα από το φορολογικό σύστημα και το σύστημα πρόνοιας, ένα μέρος των κερδών που παράγονται σε πλεονασματικές περιοχές, όπως η Νέα Υόρκη, στις χειμαζόμενες πολιτείες.

Οι θεσμοί της ενωμένης Ευρώπης δεν δείχνουν να έχουν εκτιμήσει ιδιαίτερα τη χρησιμότητα των συνεργειών και της αλληλοϋποστήριξης· ως εκ τούτου, δεν δείχνουν ιδιαίτερα πρόθυμοι να ανακατανέμουν και να εξισορροπούν πλεονάσματα και ελλείμματα που παράγονται κατά τόπους υπέρ μιας πιο ισόρροπης πανευρωπαϊκής ανάπτυξης.

Οι Ευρωπαίοι πολιτικοί χρησιμοποιούν το άλλοθι της ομοσπονδιοποίησης για να αναβάλουν τέτοιες δεσμεύσεις, την ώρα που είναι πολύ πιο ευέλικτοι όταν πρόκειται για αποφάσεις που ευνοούν συγκεκριμένα συμφέροντα. Μέχρι όμως αυτή (η ομοσπονδιοποίηση) να επιτευχθεί, η Ευρώπη θα απειλείται με διάλυση.

Σε άρθρο του στην *International Herald Tribune* και με αφορμή την περίπτωση του Ντιτρόιτ, ο νομπελίστας οικονομολόγος Paul Krugman έκανε λόγο για αποπροσανατολισμό της συζήτησης από μέρους των οπαδών της δημοσιονομικής πειθαρχίας. Σύμφωνα με τον ίδιο, σε ολόκληρο τον δυτικό κόσμο η πολιτική συζήτηση και η αντιπαράθεση είχαν «ελληνοποιηθεί» πλήρως. Παντού γίνονται εκτιμήσεις για χώρες και οικονομίες οι οποίες «θα μετατραπούν σε μια δεύτερη Ελλάδα», γεγονός το οποίο, κατά τον ίδιο, ζημίωσε ιδιαίτερα τις προοπτικές οικονομικής ανάκαμψης σε διεθνές επίπεδο.

Ο Αμερικανός οικονομολόγος τονίζει ότι ακόμη και αν το πρόβλημα της Ελλάδας **ήταν κατά ένα μέρος πρόβλημα υψηλών ελλειμμάτων**, όπως μονομερώς αντιμετωπίστηκε, ενώ αντίστοιχη τύχη επιφυλάσσεται και στην αμερικανική πόλη του Ντιτρόιτ, το οποίο είχε μια εξαιρετικά κακή και ανεύθυνη διακυβέρνηση, **η πτώση τόσο τη Ελλάδας όσο και του Ντιτρόιτ** πρέπει να αποδοθεί στις πανίσχυρες δυνάμεις της αγοράς.

Τόσο η ιστορία του Ντιτρόιτ όσο και αυτή της Ελλάδας δεν είναι περιπτώσεις δημοσιονομικής ανευθυνότητας και αδηφάγων δημοσίων υπαλλήλων μόνο. Πρόκειται για τυπικά φαινόμενα τα οποία εμφανίζονται από καιρού εις καιρόν, όταν έχουμε να κάνουμε με μια οικονομία η οποία αλλάζει αέναα.

Τα παραδείγματα της Ελλάδας και του Ντιτρόιτ είναι τόσο ίδια αλλά και τόσο διαφορετικά και θα έπρεπε τουλάχιστον να βάζουν σε σκέψεις όσους αρνούνται αυτό που λέει ο Αμερικανός νομπελίστας, ότι δηλαδή η κρίση είναι, κυρίως, συστημική και μόνο έτσι θα πρέπει να αντιμετωπιστεί.

4. Το «ναι» του Schäuble στη λιτότητα, το «όχι» του Bofinger στο κούρεμα

Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήξαμε στην προηγούμενη ενότητα φαίνεται να μην το παραδέχεται η Γερμανία. Πρόσφατα ο Γερμανός υπουργός Οικονομικών Schäuble προσπάθησε να προσεταιριστεί την οικονομική ιστορία, με σκοπό να υπεραμυνθεί της πολιτικής του επιλογής να επιβάλει λιτότητα ή μάλλον

δημοσιονομική αυστηρότητα, κατά τα αμερικανικά πρότυπα, στην Ευρώπη μεσούσης της κρίσης.

Το ιστορικό παράδειγμα που επικαλέστηκε ήταν η αποτυχία των κυβερνήσεων της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης να θέσουν υπό έλεγχο τα ελλείμματα της Γερμανίας. Σύμφωνα με τον Wolfgang Schäuble, αυτή η αποτυχία ήταν εν πολλοίς υπεύθυνη για την άνοδο των ναζί και τα όσα τραγικά ακολούθησαν. Βέβαια, η εκδοχή του Wolfgang Schäuble είναι μια απλουστευτική, ίσως και ατυχής, ερμηνεία της ιστορίας.

Θα μπορούσε κάποιος, αντικρούοντας την εξήγησή του, να ισχυριστεί πως οι ναζί κατέλαβαν την εξουσία διότι ο υπουργός Οικονομικών Brüning επέβαλε πολιτικές αμείλικτης λιτότητας. Μια σύντομη αφήγηση της εποχής θα μπορούσε να είναι και η ακόλουθη:

Πράγματι, έως το 1929 ο Χίτλερ ήταν ένας πολιτικός χωρίς ιδιαίτερη δυναμική. Το Κραχ του 1929 και οι πολιτικές επιλογές του Brüning (σκληρή λιτότητα, πάγωμα μισθών, αύξηση φόρων) **προκάλεσαν ασφυξία στις μεγάλες μάζες**. Η ασφυξία την οποία υφίσταντο οι Γερμανοί, σε συνδυασμό με την προτεραιότητα που δόθηκε στις αποπληρωμές των ξένων δανειστών, γέννησε οργή.

Οι ακραίες οικονομικές συνθήκες, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες που ξεφεύγουν από τα όρια της παρούσας ανάλυσης, έφεραν στο προσκήνιο τις εύκολες λύσεις.

Στο σημείο αυτό να σημειώσουμε πως δεν ισχυριζόμαστε ότι η λιτότητα που επιβάλλεται είναι αποκλειστικά υπεύθυνη για την άνοδο των ακροδεξιών πολιτικών φορέων· το μόνο που τονίζουμε είναι πως η προσπάθεια του Γερμανού υπουργού να υπερασπιστεί τις πολιτικές του χρησιμοποιώντας το παράδειγμα των ναζί ήταν μια ερμηνεία της ιστορίας χωρίς αντικειμενικότητα.

Γεγονός πάντως είναι πως τόσο ο Brüning όσο και ο Schäuble προσπάθησαν να ξεπεράσουν τις μεγάλες οικονομικές κρίσεις του καιρού τους, με πολιτικές οικονομικής ασφυξίας. Παραφωνία στις κραταιές φωνές και αντιλήψεις τύπου

Schäuble εντός Γερμανίας αποτελεί ο Bofinger, ένας από τους οικονομικούς συμβούλους της Γερμανίδας καγκελαρίου.

Σε πρόσφατη συνέντευξή του στην *Berliner Zeitung* εκφράστηκε σαφώς εναντίον του κούρεματος των χρεών της περιφέρειας, και προφανώς της Ελλάδας. Στην ουσία ο κ. Bofinger επανέλαβε μια πάγια θέση του: όχι στο κούρεμα του χρέους της περιφέρειας, ναι όμως στο ευρωομόλογο.

Το σκεπτικό του είναι απλό: Ένα κούρεμα, ιδίως αν είναι (όπως απαιτείται) βαθύ, θα πλήξει τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (European Stability Mechanism – ESM), από τον οποίο δανείζονται οι ασθενείς του ευρωσυστήματος. Ο ESM δεν έχει δικά του κεφάλαια αλλά **δανείζεται από τις αγορές με εγγυήσεις των χωρών-μελών της Ευρωζώνης**. Τα χρήματα της προηγούμενης δόσης προς την Ελλάδα προήλθαν από δανεισμό του ESM εκ μέρους ακόμη και της πτωχευμένης Ισπανίας. Οπότε ένα κούρεμα αυτών των χρεών θα σημαίνει δύο πράγματα:

- αύξηση των επιτοκίων δανεισμού του ίδιου του ESM και
- αύξηση των επιτοκίων δανεισμού της Ισπανίας – η οποία ήδη αδυνατεί να αναχρηματοδοτήσει το χρέος της.

Ο Bofinger ισχυρίζεται ότι, εφόσον η Ευρώπη μετέθεσε τα χρέη από τους ιδιώτες πιστωτές στους Ευρωπαίους φορολογουμένους αδιακρίτως, το κούρεμα θα χειροτερεύσει την κατάσταση και, γι' αυτόν το λόγο, απαιτείται να επωμιστούν το χρέος πρωτίστως όσοι μπορούν να ανταποκριθούν. Στην πραγματικότητα ο Bofinger προτείνει ευρωομόλογο. Ένα ομόλογο που θα εκδίδουν και θα εγγυώνται όλες οι χώρες της Ευρωζώνης από κοινού. Η πρόταση του Γερμανού οικονομολόγου –αν και προς τη σωστή κατεύθυνση– έχει δύο αδυναμίες.

Πρώτον, ένα ομόλογο το οποίο εγγυάται τόσο η στιβαρή Γερμανία όσο και η χρεοκοπημένη Ελλάδα θα έχει **επιτόκια ασύμφορα** και για τις δύο, υψηλά για την πρώτη και όχι αρκετά χαμηλά για τη δεύτερη. Αυτό που χρειαζόμαστε δεν είναι κοινώς εγγυημένα ομόλογα αλλά ομόλογα έκδοσης της Ευρωπαϊκής

Κεντρικής Τράπεζας, τα οποία θα αποπληρώνουν τα κράτη-μέλη. Τα ευρωομόλογα με αυτούς του όρους θα λειτουργούν καλύτερα και χωρίς να χρειάζεται Γερμανία και Ελλάδα να τα συνεκδίδουν.

Δεύτερον, αναφορικά με την χρήση του ευρωομόλογου: Ο Bofinger κρίνει ότι πρέπει να εκδοθεί για να αποπληρωθούν τα δημόσια χρέη άνω του 60% του ΑΕΠ κάθε χώρας (του ορίου του Μάαστριχτ). Δική μας θέση είναι το αντίθετο: Τα ομόλογα έκδοσης της ΕΚΤ πρέπει να χρησιμοποιούνται για να εξυπηρετείται το κατά Μάαστριχτ νόμιμο χρέος κάθε χώρας.

Σε τελική ανάλυση όμως, οι όποιες ενστάσεις υπάρχουν με τις προτάσεις του Bofinger δεν είναι αρκετές για να μας κάνουν να χάσουμε το κεντρικό νόημα της πρότασης. Οι προτάσεις του είναι προς τη σωστή κατεύθυνση, καθώς έχει γίνει αντιληπτό ότι το ευρωομόλογο είναι απαραίτητο για την ευρωπαϊκή ενοποίηση.

Αυτό που δυστυχώς ισχύει είναι ότι οι εισηγήσεις τόσο εκείνου όσο και οι δικές μας παραμένουν μειοψηφικές, ενώ η τρέχουσα οικονομική πολιτική έχει αιχμαλωτίσει την Ευρωζώνη σε μια παρατεταμένη κρίση από την οποία δεν δείχνει να μπορεί να βγει, παρότι βρισκόμαστε ήδη στο δεύτερο μισό του 2013.

Είναι γεγονός ότι αυτές οι προτάσεις που αποκλίνουν από την εφαρμοζόμενη πολιτική δεν κοστίζουν περισσότερα χρήματα από τα σημερινά πακέτα διάσωσης και είναι εφαρμόσιμες υπό το υπάρχον νομικό δίκαιο. Ωστόσο, έχουν μεγάλο κόστος στο επίπεδο της οικονομικής διπλωματίας: η εφαρμογή τους θα σημάνει την απώλεια του exit option – τη δυνατότητα εξόδου την οποία διαθέτει μόνο η Γερμανία και που δίνει στην κ. Μέρκελ μεγάλη πολιτική ισχύ εντός της ΕΕ. Πού έγκειται αυτό το πλεονέκτημα;

Στην παρούσα φάση **μόνο μια πλεονασματική χώρα (Γερμανία) έχει, τη θεωρητική, έστω, δυνατότητα να αποχωρήσει από το κοινό νόμισμα**. Μια τέτοια εξέλιξη θα προκαλούσε την αντίστροφη ροή κεφαλαίων: ξένα κεφάλαια θα εισέρεαν σαν χείμαρρος στη χώρα, σώζοντας τις χειμαζόμενες τράπεζες, δίνοντας αξία στο χρηματιστήριο, αυξάνοντας τις τιμές των ακινήτων. Βέβαια, το πλήγμα για την εξαγωγική βιομηχανία θα ήταν κι αυτό τεράστιο, καθώς το

νέο νόμισμα θα ανατιμάτο και οι γερμανικές εξαγωγές, οι οποίες αποτελούν το καμάρι του γερμανικού θαύματος, θα καταβαραθρώνονταν. Παρ' όλα αυτά, δεν μιλάμε για καταστροφή, τουλάχιστον όχι για δεινά ανάλογα με εκείνα που θα υποστεί μια ελλειμματική χώρα αν αποχωρήσει από την Ευρωζώνη.

Αυτό είναι λοιπόν το exit option που διαθέτει μόνο η Γερμανία, η οποία ασφαλώς και δεν θέλει προς το παρόν να προβεί σε εφαρμογή αυτής της επιλογής-απειλής. Ωστόσο, η αποδοχή από μέρους της Γερμανίας σωτήριων, πλην όμως δεσμευτικών, για το μέλλον της προτάσεων, σαν και αυτές που ο Γερμανός οικονομολόγος καταθέτει στον δημόσιο διάλογο, θα σήμαινε και την αποδυνάμωση αυτού του γερμανικού διαπραγματευτικού μέσου.

5. Η Πρόταση 4

Τρία χρόνια, από αυτό το βήμα, αναλύουμε την οικονομική πραγματικότητα και αναζητούμε λύσεις για την κρίση του ευρώ. Η Πρόταση 4 (A modest proposal for resolving the Eurozone crisis version 4 – by Y. Varoufakis, S. Holland and J. K. Galbraith) είναι μια αναθεωρημένη και επικαιροποιημένη εκδοχή των προηγούμενων, οι οποίες ήταν πάντα εφικτές εντός του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου. Αυτό που χρειάζεται είναι η πολιτική πυγμή και η αποφασιστικότητα για την αλλαγή του προγράμματος.

Το πλεονέκτημα της παρούσας πρότασης είναι ότι μπορεί να συγκεντρώσει ευρεία αποδοχή και στήριξη από ανθρώπους διαφορετικών πολιτικών χώρων, δεδομένου ότι στηρίζεται σε μια μινιμαλιστική προσέγγιση του αυτονόητου.

Πρώτο Σημείο

Οι τράπεζες οι οποίες έχουν ανάγκη ανακεφαλαιοποίησης από το ESM θα πρέπει να χρηματοδοτούνται απευθείας από αυτόν τον οργανισμό. Θα πρέπει να σταματήσει η κυβέρνηση κάθε χώρας να δανείζεται από τον ESM εκ μέρους των τραπεζών της. Με αυτό τον τρόπο ο εν λόγω οργανισμός θα αναλάβει την αναδιοργάνωση και τη διάσωση των τραπεζών κάνοντας ένα βήμα προς την τραπεζική ενοποίηση της Ευρώπης.

Δεύτερο Σημείο

Από την αφετηρία κιάλας της κρίσης στην Ευρώπη στα τέλη του 2008 και στις αρχές του 2009, η μεγάλη πλειοψηφία των χωρών-μελών του κοινού νομίσματος βρίσκεται εκτός των ορίων εθνικού χρέους (60%) που όριζε το Μάαστριχτ. Η Πρόταση 4 θεωρεί αποτελεσματική λύση τη διχοτόμηση του χρέους σε δύο επιμέρους, σε εκείνο που προβλέπεται από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και στο «υπερβάλλον». Η ΕΚΤ θα αναλάβει τη διαχείριση του πρώτου (δηλαδή ομόλογα ίσης αξίας με το 60% του ΑΕΠ της χώρας), ενώ το πέραν των ορίων του Μάαστριχτ χρέος θα συνεχίζει να εξυπηρετείται από το κράτος-μέλος. Η ΕΚΤ λοιπόν θα πρέπει να λειτουργήσει ως μοχλός που βοηθά την Ευρωζώνη να μειώσει το συνολικό δημόσιο χρέος και να επαναφέρει τις υπερχρεωμένες χώρες σε ένα βιώσιμο επίπεδο.

Τρίτο Σημείο

Η ΕΕ έχει ήδη στρατηγική ανάκαμψης και επαναφοράς στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Ανάκαμψης για το 2020, το οποίο στην ουσία έχει συρρικνωθεί από τη λιτότητα. Προτείνουμε να ξεκινήσει η ΕΕ ένα νέο επενδυτικό πρόγραμμα για να καταπολεμηθεί η ύφεση, να ενισχυθεί η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη στον ιδιωτικό τομέα και να ολοκληρωθούν οι δεσμεύσεις της Συνθήκης της Ρώμης για την αναβάθμιση του επιπέδου ζωής.

Οι επενδύσεις του προγράμματος σύγκλισης (Investment-led Recovery and Convergence Programme – IRCP) θα μπορούσαν να συγχρηματοδοτηθούν από τα ομόλογα που εκδίδονται από κοινού από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων (ΕΤΕ).

Η ΕΤΕπ έχει την αρμοδιότητα να επενδύει στους τομείς της υγείας, της εκπαίδευσης, της αστικής ανάπτυξης, στο αστικό περιβάλλον, στις αειφόρες τεχνολογίες και στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Το ΕΤΕ θα μπορούσε να συγχρηματοδοτήσει κάποια από τα επενδυτικά σχέδια της ΕΤΕπ και να χρηματοδοτήσει το European Venture Capital Fund – σύμφωνα με τον αρχικό άλλωστε σχεδιασμό.

Το βασικό χαρακτηριστικό του Σημείου 3 είναι ότι η επένδυση σε αυτούς τους κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς τομείς θα γίνεται κεντρικά και όχι από την κάθε χώρα ξεχωριστά. Ο δανεισμός για τις επενδύσεις αυτές δεν θα πρέπει να υπολογίζεται στο εθνικό χρέος.

Τέταρτο Σημείο

Επιτακτική μοιάζει σε αυτή τη φάση η εφαρμογή ενός έκτακτου προγράμματος κοινωνικής αλληλεγγύης, το οποίο θα εγγυηθεί την πρόσβαση στη διατροφή και στις βασικές ενεργειακές ανάγκες όλων των Ευρωπαίων, στα πρότυπα του αντίστοιχου αμερικανικού, όπως σημαντική θα είναι και η βοήθεια ενός ευρωπαϊκού προγράμματος ελάχιστης ενέργειας.

Αυτά τα προγράμματα θα χρηματοδοτηθούν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέσω των κεφαλαίων από το ευρωπαϊκό σύστημα Κεντρικών Τραπεζών, το Target 2, από τα κέρδη από συναλλαγές ομολόγων και στο μέλλον από άλλες συναλλαγές της ΕΕ.

6. Επίλογος

Κάθε οικονομικό φαινόμενο, πόσο μάλλον μια μεγάλη κρίση σαν την παρούσα, αποτελεί αφορμή καθώς επίσης πεδίο σύγκρουσης αλλά και σύνθεσης ιδεών, προτάσεων και λύσεων. Από αυτό το βήμα, τρία χρόνια τώρα, προσπαθούμε πρωτίστως να καταλάβουμε και ακολούθως να εξηγήσουμε αυτά που συμβαίνουν, άλλοτε στο προσκήνιο, ενίοτε όμως και στο παρασκήνιο της ιστορίας.

Με τη συνοπτική επαναδιατύπωση των προτάσεών μας δείχνουμε το δρόμο που χρειάζεται να ακολουθήσουν η Ελλάδα και η Ευρώπη για να βγουν από το αδιέξοδο. Από το 2010 συνεχώς εξελίσσουμε και εμπλουτίζουμε τις προτάσεις ώστε να αποτελούν μια ευέλικτη, επίκαιρη και μετριοπαθή λύση στο πρόβλημα της Ελλάδας και της Ευρωζώνης γενικότερα.

Σύνδεσμοι - Πηγές:

- <http://www.protagon.gr>
- <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE>
- <http://www.minfin.gr>
- <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>
- <http://yanisvaroufakis.eu>
- <http://www.euointelligence.com>